

ДРАГАН СИМЕУНОВИЋ*
Факултет политичких наука
Београд

УДК 327(497):314.15
Оригиналан научни рад
Примљен: 15.08.2017
Одобен: 05.09.2017
Страна: 31-56

МИГРАЦИОНА КРИЗА КАО БЕЗБЕДНОСНИ ИЗАЗОВ ЗА ЗЕМЉЕ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА – СТАЊЕ У 2017. И ПЕРСПЕКТИВА **

Сажетак: Предмет анализе рада су актуелне масовне миграције према Европи преко „балканске руте” као безбедносни изазов. Анализом садржаја, упоредно-историјским методом и коришћењем статистичких података у раду се истражују разлози за савремене масовне миграције са Блиског истока и из Африке према западној Европи преко западног Балкана као главне копнене руте. Утврђује се и низ аномалија које су се поводом миграција појавиле у многим земљама ЕУ, а кроз анализу актуелног стања миграционе кризе у Европи и посебно на Балкану, обраћа се нарочита пажња на оне димензије миграција које их претварају у безбедносни изазов за земље западног Балкана. Након анализе актуелног стања у Европи, на „балканској рути” и на Блиском Истоку, аутор закључује да су миграције безбедносни изазов за земље западног Балкана не само у погледу увећања опасности од тероризма, трговине људима и епидемија, него и због могућности избијања регионалних конфликта. Ниједна западнобалканска држава због релативне економске неразвијености и високог броја незапослених нема економски и уопште икакав национални интерес да задржи већи број миграната на свом тлу, као ни да сноси велик део терета миграционог транзита. На основу увида у релевантну грађу аутор прогнозира флукутирајући наставак масовних нежељених миграција у дужем временском периоду, као и безбедносне реперкусије по земље западног Балкана које из тога произилазе.

Кључне речи: миграције, узроци миграција, ратови на Блиском Истоку, аномалне реакције земаља ЕУ, Турска, „балканска рута”, безбедносни изазови

Увод

У својој непрекидној тежњи ка добру човек је често и сам, а најчешће заједно са себи сроднима, мењао своја станишта. Нема сумње да је у ту тежњу

* dragan.simeun@gmail.com

** Аутор рада је у својству експерта члан више тела при Генералном директорату за миграције Европске комисије у Бриселу.

укључено и човеково настојање да избегне патњу, а како највише патње доносе ратови, миграције су одувек биле последица неког већег оружаног сукоба колико и урођене људске жудње за срећнијим животом.

Миграције великих размера које су током историје често досезале и форму сеоба народа, а понекад трајале и вековима, одувек су не само за земље крајње миграционе дестинације већ и за транзитне земље, представљале велики безбедносни изазов на разним плановима. Отуда и актуелне миграције које теку од Азије и Африке ка Европи треба размотрити као комплексни феномен, који свакако има и своје специфичне узроке, облике и трендове, а изазива разноврсне значајне последице, међу њима свакако и оне безбедносног карактера.

Велики миграциони ток са Блиског Истока и Африке ка Европи започео је 2011, а нарочито се интензивирао од 2014. да би током 2015. године досегао доскора незапамћене размере, премашивши увелико пројектовани број миграната за 2015. годину који су 2013. у својим документима назначиле УН. Стопа раста миграција је уопште узев у светским размерама далеко већа од очекиване. Пре четири године претпостављало се да ће укупан број миграната на свету достићи 2015. године максималну цифру од 237 милиона, што је озбиљна стопа раста у односу на 1990. годину када је укупан број миграната у свету износио „свега” 154 милиона¹. И најпесимистичкија, као и најоптимистичкија предвиђања која су уследила су се показала као недостатна јер је ток миграната, нарочито према Европи и Северној Америци, мада флукутирајући, непрекидан.

Узроци актуелних миграција

Да би се разумеле актуелне миграције као веома сложен, између осталог и као безбедносни феномен неопходно је прво сагледати њихове узроке. Такође је веома важно и питање будућности миграција, њиховог могућег понављања и евентуалног омасовљења, тачније да ли и када следе нове миграције након евентуалног заустављања актуелних.

Према процени УН тренутно се у Европи налази 71 милион разноврсних миграната.

Да бисмо могли бар лимитно-проспективно да назначимо одговор на питање о трајању и обновљивости еруптивних миграција ка Европи у скорој будућности, потребно је да преиспитамо тренутни и будући статус три главна *push and pull* фактора који узрокују миграције, а то су: а) демографска експлозија у неким деловима света, б) ратови, и в) могућност социјалног инжењеринга.

а) Демографска експлозија је израз који означава огроман раст становништва у некој држави, региону или на неком континенту. Данас на том плану предњачи Африка, а знатан пораст становништва је карактеристичан и за неке азијске и

¹ UN, *Key trends in international migration*, Expert Group Meeting on The Post-2015 Era: Implication for the Global Research Agenda on Population Development, New York, 10 April 2015.

латиноамеричке земље. У Африци је 1950. живело само 9% светског становништва, односно 244 милиона, а данас у Африци живи милијарду и двеста милиона људи. Дакле, за само пола века један континент је добио милијарду становника више. Поређења ради наводимо податак, да би свеукупан број људи на земљи достигао цифру од једне милијарде био је потребан период од праисторије па све до 19. века. Према прогнозама УН број становника у Африци ће достићи четири милијарде пре 2100. године. Томе доприноси не само брзо размножавање становништва, већ и знатно побољшани животни и здравствени стандард, а сходно томе и продужени животни век. Од 21 „супер плодне” земље на свету, чак 19 их је у Африци, а две су у Азији. У томе предњачи Нигерија која је одавно претекла једну Русију по броју становника, а у којој иначе број становника стално опада. Нигерија ће ускоро имати 244 милиона становника, односно тачно онолико колико је имала цела Африка век раније, а 2050. ће по броју становника претећи и САД. За то време број аутохтоних становника у земљама ЕУ ће порасти за свега 13 милиона.

Тек је да се утврди колико на брзину прираштаја у Африци утиче чињеница да се она нагло и радикално исламизира у последњим деценијама. Хришћанство као „религија мрских белих освајача”² која је присутна у Африци тек један век, све се више одбацује, а нарочито узмиче пред исламом у северној, односно тзв. „горњој” половини Африке.

Са тако великим прираштајем становништва у неразвијеним земљама логично је да расту и неиспуњена социјална ишчекивања у погледу запослености и животног стандарда. Иако се никада у историји људског рода није производило толико хране као данас, у свету и даље расте број гладних. Од седам милијарди људи колико их има данас, чак једна и по милијарда живи у крајњем сиромаштву са приходом испод једног долара по глави становника. Сваког дана у просеку се дневно роди око 175.000 деце, односно двоје у секунди, али умре од глади њих 17.000. Нагло се повећава потражња за храном, водом, простором, разним природним ресурсима, али и за послом. У исто време технолошка револуција са поносом најављује да узнапредовала роботика и компјутеризација производње и управе драстично смањују потребу за радним ангажовањем људског фактора. Маказе између наглог пораста становништва и смањења потребе за ангажовањем људи се полако претварају у социјалну провалију са несагледивим последицама, која засад погађа најсиромашније делове планете али која убрзано стиже и у најразвијеније делове света. Миграције само убрзавају тај процес преношења проблема из неразвијеног у развијени миле.

Природни ресурси се топе брже него што су то предвиђале и најзлосутније прогнозе. Потребе за храном доводе до неминовности деструкције, примера

² „Бого Харам” није само колоквијални назив терористичке организације чији је пуни назив на арапском заправо *Jama'atu Ahlis Sunna Lidda'awati wal-Jihad*, што значи „Људи сунета (пракса и примери живота пророка Мухамеда) за проповедање и џихад”, односно на енглеском „People of the Sunnah (the practise and examples of the Prophet Muhammad's life) for Preaching and Jihad Group”, већ и старог антихришћанског покрета у Африци, и у изворном виду значи „Проклета Библија”.

ради до искрчивања око 13 милиона хектара шума годишње како би се повећало обрадиво земљиште. Према извештају Фонда УН за становништво (UNFPA) из 2011. године свет ће се суочити са великим дефицитом воде од 40% , већ 2030. године.

На Блиском истоку, богатом нафтом а сиромашном водом, такође се бележи вртоглав пораст становништва, али и ратова у последњих пола века. Сирија је, примера ради, 1950. године имала 3,5 милиона становника, а данас их има око 22 милиона. За исти период становништво Јемена је порасло са 4,5 на 25 милиона, са изгледима да до 2050. достигне 52 милиона становника. Број становника Египта је од 1950. до данас порастао са 20 милиона на скоро 85 милиона, а до половине овог века број становника Египта ће прећи 125 милиона.

У Европи којој и поред прилива миграната прети драстичан пад броја становника, једино Косово и Метохија са својом стопом прираштаја од 0.9 годишње прати светски просек високог прираштаја од 1,2 одсто. Између 2015. и 2050. године у Европи ће бити 63 милиона више умрлих него новорођених. У извештају Уједињених нација насловљеном „Изгледи за становништво у свету: Ревизија 2015” оцењује се да ће до 2050. године у Европи бити 31 милион миграната, а да ће се до тада њено аутохтоно становништво смањити за 32 милиона. За то време у Србији ће опасти број становника за 17 %, ³ пре свега Срба и Мађара⁴. Стопа прираштаја у Србији је непрекидно негативна још од 1992. године⁵, а сада највећи прираштај у Србији имају Роми. Драстичан пад броја становника у том периоду бележиће и друге балканске земље, пре свега Бугарска и Хрватска.

Дакле, имамо са једне стране огроман и незауостављив прираштај у Африци и на Блиском Истоку као у најсиромашнијим и најкризнијим деловима света, а са друге драстичан пад прираштаја и броја становника у Европи – најбогатијем и најуређенијем континенту света. За избор правца миграција је веома важна чињеница да се Африка и Блиски Исток граниче континентално и поморски са Европом огромном дужином. Стога је њихов избор миграционе оријентације релативно лак задатак.

б) Већина миграната ипак највише стиже са Блиског истока зато што су ратови важнији разлог за миграције од демографских експлозија, а на Блиском Истоку збило се, и, по много чему судећи, још није довршено Арапско пролеће, а, што је најгоре, бележи се и пораст броја истовремених ратова као и пораст броја терористичких организација на једном истом простору. Пре напада на Ирак у њему је било око 200 терориста, а данас их само у редовима тзв. „Исламске

³ Prema: Pad broja stanovnika u Srbiji za 17 odsto do 2050, dostupno na: <http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Pad-broja-stanovnika-u-Srbiji-za-17-odsto-do-2050.lt.html> (pristupljeno 21.10. 2015.)

⁴ Simeunovic, Dragan; Serbien in Europa - unter besonderer Berücksichtigung der deutsch-serbischen Beziehungen, in: *Serben und Deutsche - Traditionen der Gemeinsamkeit gegen Feindbilder*, Collegium Europaeum Jenense, Palm & Enke, Jena und Erlangen, 2003

⁵ Simeunovic, Dragan, „Migration und sozioökonomische Transformation in Jugoslawien/Serbien”, in: *„Migration und sozioökonomische Transformation in Südosteuropa”*, Universität Potsdam, 1997, s. 283-295.

државе” има преко 100.000. Ирак, Сирија и Авганистан су малтене једно ратиште и зато највећи број миграната управо и долази из ове три државе. Ништа не доноси са собом толики степен несигурности по човека и његову породицу као рат. Природно је да се човек склања од несреће, поготову кад она дуго траје. Када се, као сад на Блиском истоку споје вртоглав пораст становништва и перманентни ратови, велике миграције су неминовне.

в) Вештачко изазивање миграција је одавно познато, а данас је оно *virtu* којом поред великих политичких и војно-обавештајних система све више овладавају и многи мањи. Могуће је изазвати наоко спонтане масовне миграције, усмеравати њихов ток или пак организовати лажне миграције у пропагандно-политичке сврхе, а социјални инжењеринг у области миграција може бити усмерен и на организовање легалних и жељених миграција. На тај начин се може изазвати жељени спољнополитички или унутрашњеполитички ефекат, остварити знатна политичка, економска, територијална и војна корист, или пак нанети велика економска штета непријатељској страни. У крајњем, и ратови који се воде са тим циљем се могу сматрати обликом социјалног инжењеринга. Све у свему, могућност вештачког изазивања миграција постоји и мада тој могућности не треба давати димензије које нема, та могућност је ипак у порасту.

Поборници и противници теорија завере се споре око садашњих миграција које иду ка Европи преко нас, тачније око одговора на питање постоји ли елеменат завере у овој гигантској миграционој кризи. Но, нити су у праву они који се ругају причама о заверама нити су у праву они који тврде да је све ово што се збива плод завере. Завере постоје, али нису све ни респектабилне нити су довољно функционалне чак ни онда када се остваре. Ипак, било би нерационално да неке снаге не покушају да искористе ове миграције за остварење својих тајних планова. Такозвана „Исламска држава”, иако незадовољна тиме што велик број младих Арапа бежи у Европу уместо да се бори за њене циљеве, не крије да у редове миграната убацује своје људе да би после изводили терористичке нападе по Европи, а за очекивати је да у будућности та пракса добије шире размере.

Политичке и друге аномалије у оквиру ЕУ проузроковане миграцијама и антимиграционим мерама

У настојању да обуздају и контролишу енорман прилив миграната у земље Европске Уније многе од њених чланица су у недостатку општег и обавезујућег става почеле да предузимају солитарне државне мере на том плану које често не само да нису имале жељени ефекат, већ су и допринеле мењању слике о демократском статусу тих земаља и указале на бројне раскорак између прокламованих принципа и прописа ЕУ и антимиграционе праксе.

На основу анализе догађаја у протеклих пола године може се са сигурношћу рећи да се у Европи поводом миграција догађале и даље догађају велике политичке и друговрсне аномалије.

Главна аномалија је у томе што се забраном проласка избеглица крши глобални принцип слободе кретања људи, роба и идеја на коме је базиран концепт ЕУ, затим свакако је велика аномалија садржана у чињеницима да у демократској Европи 21. века имамо непоштовање људских права миграната, а нарочито права на натурализацију, као и пораст ксенофобије, што политику мржње према странцима и суседима практикују земље којима су пуна уста демократије и које су другима, па и нама, давале силне лекције о толеранцији. Услед свог актуелног антимиграционог понашања такве земље почињу стога да личе на учитеље који подучавају друге лекцији коју сами нису савладали.

Није ли аномалија то што зидове на својим границама подижу земље попут Мађарске, Хрватске и Словеније у којима избеглице уопште не намеравају да остану већ само теже да кроз њих што пре прођу. Историјска је аномалија што су захтев ЕУ да прихвате по квотама један део избеглица одбиле земље попут Мађарске, Словачке, Чешке и Пољске из којих су својевремено многи бирали пут избеглиштва⁶, као и то што земље које одбијају да приме избеглице тиме показују да имају једностран однос са ЕУ – хоће само корист од ЕУ без намере да узврате солидарношћу на потребе ЕУ када је она као заједница у проблему. Тиме показују да сматрају да чланство у ЕУ није повезано са имањем извесних одговорности. Свакако да је аномалија и то што је Европа као најуређенији континент света испољила потпуну неспремност и висок степен неорганизованости, па и превелике изненађености, а неке чланице ЕУ чак и панику у суочавању са мигрантским таласом иако он увелико тече још од 2011, а интензивно од 2014. године. Европа ће морати да се запита да ли је аномалија или природна реакција то што се отписана национална држава и одбачени национални суверенитет као анахроне појаве преко ноћи враћају на велика врата у политички живот Европе кроз саможиве одлуке земаља чланица Уније, кроз подизање жичаних ограда кроз које тече електрична струја, и обнављање граница и граничара не само између Мађарске, Словеније и Хрватске већ и између тако демократски напредних и етнички и историјски блиских земаља као што су Немачка и Аустрија.

Аномалија је и одлука ЕУ да се сви мигранти који нису из Авганистана, Ирака или Сирије прогласе за економске мигранте, чиме се одабиром земље порекла врши дискриминација и нарушава право миграната да као појединци приступе азилним процедурама, што је УНХЦР (UNHCR) као одлуку критиковао.

Аномалија је и то што велик, ако не и највећи терет мигрантске кризе за сад сноси земље које нису ни на који начин допринеле стварању кризних жаришта у Ираку, Либији и Сирији из којих избеглице највише долазе у Европу, што су највише погођене мигрантским таласом оне европске државе које нису ништа профитирале од ратова који су се у тим кризним жариштима водили или воде.

Све је видљивије да миграциони терет није равномерно расподељен. Ту аномалију увећава чињеница да су балканске земље које трпе велики терет

⁶ Кроз Југославију је у време дубоке кризе у совјетско-мађарским односима 1956. године, само из Мађарске прошло 20.000 избеглица – мађарских држављана.

миграција уједно и најсиромашније или су пак у тешкој финансијској кризи попут Грчке.

Миграције као безбедносни изазов

Миграције, поготову оне нерегуларне имају огромне безбедносне реперкусије. Између четири и пет милиона миграната сваке године уђе у неку туђу државу, а при том број нелегалних прелазака границе варира између 30% и 50%⁷. Оне са собом неминовно доносе повећање опасности по домаће становништво од заразних болести, криминала и тероризма. За земљу домаћина оне могу услед превеликог прилива јефтине радне снаге и неочекивано великих социјалних давања представљати и извор дестабилизације њене економске сигурности.

Кријумчарење миграната и трговина људима постају масовно кривично дело у земљама такозване прве мигрантске дестинације, а уједно и извор огромних нелегалних и неопорезивих прихода. Управо услед масовности миграција и њиховог интензивног тока овај облик криминала добија енормно на замаху као светска појава, а са повећањем обима и цене (илегалан долазак од Авганистана до Немачке мигранта кошта од 10.000 до 20.000 евра) те врсте криминалних услуга, расте и ниво безобзирности криминалаца. Поред енормног повећања броја превара и пљачки миграната од стране кријумчара, све више је у порасту и број убистава миграната од стране кријумчара како би се докопали њиховог новца или како би избегли извршење преузете обавезе. Све чешће су вести попут оне од 10. августа 2017. када су кријумчари убили најмање 50 људи, док је још 30 проглашено несталим када су их, далеко од обала Јемена, једноставно бацили са брода у море.

Данас, кад се услед учесталих терористичких напада миграције, иако доста механички ипак не без основа, повезују са **тероризмом**⁸, потребно је нагласити да као безбедносни изазов миграције нису тек пуко повећање опасности од пораста броја придошлих екстремиста и терориста на тлу Европе како се често наводи⁹. Долазак великих броја „својих” је често подстичући фактор на оргијастичко екстремистичко понашање, мада не у тој мери као жеља за осветом због умешаности великих сила у ратове на Блиском истоку. О томе сведоче све чешћи терористички напади у Француској, Белгији и Немачкој. У Француској је због терористичких напада још увек на снази ванредно стање уведено 2015. године када је неколицина терориста, од којих су неки прошли као мигранти „балканском рутом”, у координираној акцији убила 130

⁷ UN, *Key trends in international migration*, Expert Group Meeting on The Post-2015 Era: Implication for the Global Research Agenda on Population Development, New York, 10 April 2015.

⁸ Види: Dragan Simeunović; Problem definisanja savremenog terorizma, *Srpska politička misao*, br. 3-4/ 2005, Institut za političke studije, Beograd

⁹ Види: Dragan Simeunovic; Security Threats of Violent Islamist Extremism and Terrorism for South East Europe and Beyond; (koautorstvo sa Adamom Dolnikom), in: *Shaping South East Europe's Security Community for the Twenty-First Century*, Edited By Sh. Cross, S. Kentera, R. Vukadinovic and R. Craig Nation, Palgrave Macmillan, 2013

људи у концертној дворани „Батаклан” и неколико кафеа у Паризу. Да су ванредне мере оправдане потврђује податак да је од почетка 2015. до средине 2017. у Француској укупно страдало 239 особа од екстремистичке руке. Стога 7.000 француских војника и даље обезбеђује места која су била или би могла бити мете терористичких напада. До сада су на мети терориста били између осталих, музеј Лувр, аеродром „Орли”, Ајфелов торањ и Јелисејска поља, као и друга места (углавном у Паризу) на којима се окупља већи број људи. Слична ситуација је и у другим европским земљама погођеним тероризмом.

Када је реч о врсти тероризма који са бујицом миграната расте као безбедносни изазов, одговор је наоко једноставан и једнозначан – опасност која нараста је искључиво опасност од исламистичког тероризма, будући да је огроман проценат миграната муслиманске вероисповести. Међутим, ствари не стоје баш тако просто. Будућност Европе свакако ће бити обележена порастом исламистичког екстремизма али његов пораст ће бити праћен једном другом врста екстремизма, а то је десничарски¹⁰, који ће све више бити реактивне природе у односу на миграције које ће му истовремено бити и мета и замајак. Увек вигилантно оријентисани¹¹, десничари сада ликују због несналажења ЕУ и њене касне реакције пред изазовом миграција, нудећи себе као „спас од те пошасте”. На руку им без сумње иде чињеница да уз миграције увек иде и висок степен политизације друштва, као и неизбежност емотивног реаговања. У сваком случају отвара се велики простор за десницу на политичкој сцени Европе, а вероватно и Западног Балкана, мада у Србији у далеко мањој мери. Разлог зашто се десница у земљама западног Балкана мање бави миграцијама него што то раде њени истомишљеници у Европи је у томе што се све балканске деснице веома баве својим суседима па им засад мигранти не изгледају битни.

Може се рећи да Европу више страх од миграната као потенцијалних терориста него што та опасност од стране самих миграната засад постоји. Мигранти се по правилу јако ретко одлучују на екстремистичке потезе кад стигну у земљу која је била жељена дестинација, а скоро никако док су у транзиту. Тек по етаблирању у неку средину почиње радикализација дела придошлица. Страх неких земаља је оправдан исто колико је неоправдан страх неких других. Право да страхују имају оне западноевропске земље у којима су већ дуго ситуиране бројне, а недовољно друштвено интегрисане муслиманске мигрантске заједнице са којима имају горка безбедносна искуства. Међутим, поред тог права те земље имају и обавезу да се запитају да ли је сва кривица због **недовољне интегрисаности** на муслиманима-мигрантима или су и оне пропустиле да учине много више на том плану. Ако је тако имаће прилику да исправе своје грешке јер миграције неће и не могу стати вољом једне стране. Онај ко је третиран као грађанин другог реда не може се лако интегрисати све и ако хоће, па је природно да се затвара у своје окружење са осећањем фрустрације коју носи

¹⁰ Види: Марија Ђорић; *Екстремна десница: међународни аспекти десничарског екстремизма*, Наука и друштво Србије, Београд, 2014.

¹¹ Види: Dragan Simeunović; *Одређење екстремизма из угла теорије политике, Српска политичка мисао*, бр. 2/2009, Институт за политичке студије, Београд

чак и трећа генерација миграната. Парадоксално је да је у 21. веку у најдемократскијим земљама света као што су европске, мигрантима доступна тек правна једнакост, и да отуда они могу бити само држављани, а не и реални припадници државотворне нације ма колико да су усвојили њен језик, културу и обичаје, што је знак да не постоји истинска претпоставка за пуну интегрисаност. Другим речима, мигранти и њихови потомци могу све да постану формално, али не и суштински. Такво стање је доказ више да је национална држава и у ери глобализације која је бучно најавила њен крај заправо само прикривена, али снажно укопана у своје идентитетне темеље. Приче о друштву у коме је отклоњена свака ксенофобија, расизам и на културолошки план пребачена национална и свака друга дискриминација, постају прозирна самореклама идеално уређеног друштва какво за сада заправо нигде не постоји. Миграције то јасно доказују.

Миграције могу не само представљати проблем, па и безбедносу претњу земљама у које долазе и кроз које пролазе, већ, као што смо имали недавно прилике да видимо на примеру понашања Хрватске према Србији због ситуације на граници услед миграција као и обрнуто, могу нагло и драстично пореметити односе међу тим земљама. Историјски примери ремећења међусуседских односа због миграната су на Балкану бројни, а и савремени односи услед истог проблема нису идеални због чињенице да неке земље, пре свега Хрватска, нису дозволиле повратак српских избеглица протераних из својих домова у време грађанског рата на тлу Југославије током 90-их година прошлог века.

Овакве какве су сада, неконтролисане и самоточне, у условима растуће панике у неким, пре свега централноевропским државама, миграције **повећавају и ризик од унутрашњих и међудржавних конфликта** на тлу пре свега Југоисточне Европе. Ако би се саможивост и наказно доказивање обновљивости пуног националног суверенитета неких држава чланица ЕУ наставиле да развијају овим темпом, упозорење председнице Немачке, изречено 3. новембра 2015. да би, уколико и Немачка престане да прима избеглице, то могло довести до оружаних конфликта на Балкану, лако може постати реалност. Ову изјаву при том треба сагледати у контексту чињенице да је Немачка на плану имиграционе политике сада друга земља на свету (одмах иза САД) по броју миграната које прима, са тенденцијом да на том плану ускоро заузме прво место уколико се остваре Трампови планови о смањењу усељавања у САД.

Посебан безбедносни изазов за Европу су све бројнији **мигранти насилници**. Само у Немачкој су око новогодишњих празника 2016. пријављена чак 92 сексуална напада миграната на Немце, од тога и једно силовање, што је у великим броју немачких градова, а највише у Келну, изазвало бурне протесте и натерало Ангелу Меркел да најави строжије мере против миграната насилника који не поштују гостопримство. У том правцу је и њена Хришћанско-демократска странка почетком јануара 2015. усвојила тзв. Декларацију из Мајнца којом се тражи да тражиоци азила који прекрше закон, чак и ако за то дело следи само условна казна, буду одмах депортовани у своју државу.

Недостатак безбедносне културе у условима миграционе кризе

Аномалија је што се бројне земље у нашем окружењу које себе сматрају демократизованим понашају крајње недемократски не само према мигрантима, већ и потпуно непотребно веома агресивно према суседним државама. Није мали број европских земаља за које се са сигурношћу може рећи да су показале не само **недостатак културе безбедности**, већ и изненађујући степен недемократичности у условима миграционе кризе.

У мутним вировима великог мигрантског таласа Србија се од многих својих „потпуно демократизованих” суседа издвојила тиме што не само да не прети другима, па чак ни онима који јој „кроз зубе” прете, већ интензивира добросуседске односе, као јасан доказ не њене слабости већ жеље за миром и успоставом пријатељства. Како се свако пријатељство, урачунав и политичко, увек гради повећаном пажњом, и држава Србија иде тим цивилизацијски утабаним путем¹².

Србија је као држава на миграциони изазов реаговала цивилизовано, без подизања зидова, струје у жичаним препрекама и без икаквог злостављања миграната (пре свега у Мађарској, али и у Бугарској). Њена реакција заштите своје и по ко зна који пут у историји и европске територије од тог безбедносног изазова била је у границама њених закона, традиције њеног народа и његовог умећа разазнавања стварне опасности од претпостављене, и све време је остала у оквирима важећих међународних прописа. То је значило појачан надзор граница, увођење реда у мигрантски проток кроз Србију и рационално милосрђе.

Посебно је важно то што Србија, њене власти и њени становници, нису остали само на почетном гостопримству, које се у већини других земаља брзо претварало у негостољубивост, па чак и ксенофобију, већ је задржало исти ниво свог гостопримства од почетка миграција до данас. Тим пре што ни цивилизоване и демократске државе нису одолеле изазову нетолеранције. Дobar пример тога су немачки медији који су од почетног става толеранције према мигрантима и њиховим поступцима који је био видан током 2015. и првих месеци 2016. постепено дошли на сасвим супротну позицију. Озбиљна истраживања показују да су немачке ТВ станице само у току 2017. године емитовале четири пута више извештаја о емигрантима осумњиченим за криминално понашање, него 2014. иако је број осумњичених миграната у том периоду повећан тек за једну трећину. Поред тога, иако је знатно порастао број десничарских физичких напада на мигранте, објављено је два пута мање извештаја на ту тему него 2014. године¹³.

Посебна тема је подизање зидова на границама европских и других држава ради спречавања доласка миграната. Када је срушен Берлински зид наа-

¹² Simeunovic, D; Wie kann Serbien früher nach Europa kommen?, in: *Bürgerbewusstsein und Demokratie in Mittel- und Osteuropa*, Tagung CEJ im November 2003 in Jena, *Schriftenreihe des Collegium Europaeum Jenense*, Band Nr. 33, Jena, 2005

¹³ Немачки новинари „искривљују” јавну слику о избеглицима, *Политика*, 7. август 2017, стр. 2

вљено је да је прошло време зидова који ће спречавати слободу кретања и насилно раздвајати народе. Тридесет година касније подизање зидова је прави политички тренд са позивом на миграције. *Аедифица мурум* постаје ствар престижа. САД почињу под председником Трампом подизање на граници са Мексиком најдужег зида на свету након кинеског, Турска има скоро хиљаду километара зидова ако се њеним зидовима на границама са Сиријом и Ираном додају и зидови на границама Турске са Бугарском и Грчком, зидове су подигле и дижу због миграната Мађарска, Израел, Грчка, Бугарска, Индија и Пакистан, а у Великој Британији, у сред северноирских градова дижу се зидови у којима живе људи у религијско-етничком гету. Да ли је зид последња реч политичке моде у сенци људског права на слободно кретање или почетак нечег трајнијег, остаје тек да се види. Засад су зидове подигле и дижу углавном оне земље којима су пуна уста била тог права.

Међутим, има и примера подизања зидова тек привидно ради миграната, а заправо из сасвим других мотива. Рецимо Турска је одлучила да велик део новца који ће добити од ЕУ (читај Немачке) за заустављање мигрантског тока ка Европи потроши на подизање зидова на својим границама са Сиријом и Ираном. Од 900 км своје границе са Сиријом, Турска је већ подигла зид на 590 километара, а средином 2017. започела је градњу зида дугог 150 км на турско-иранској граници која је укупне дужине од 500 километара. Зид је иначе од бетона и висине је три метра. Међутим, ови зидови су пре свега у функцији спречавања уласка Курда на територију Турске и чиниће физичку препреку између Турске и нове државе Курдистан која ће вероватно бити створена након референдума у Ираку крајем септембра 2017. и давања обећане аутономије сиријским Курдима као награде за њихову борбу против „Исламске државе”. Због тога када влада Турске тврди да подиже зид ради спречавања упада терориста она додуше мисли и на припаднике „Исламске државе”, али заправо то ради због страха од Курда. То се види и из чињенице да су зидом ограђени не они делови границе којима обичну иду мигранти, већ они који су по Турску ризични због концентрације Курда и вршљања терориста. Европи је, пак, свеједно од кога се Турска брани зидовима уколико они спречавају или бар умањују продор мигрантске масе ка њој.

На почетку великог миграционог таласа 2015. била је у Западној Европи све гласнија, и до данас од неких кругова није напуштена, идеја да се неке земље западног Балкана претворе у **акумулационо мигрантско језеро** у које би се сливала река миграната, а који би потом били пропуштани у ЕУ сходно њеним могућностима и потребама. У складу са договореном миграционом политиком у Бриселу, договорен је број од 6.000 миграната који треба да остану у Србији. Тај број је до сада био више пута премашен са могућом тенденцијом даљег пораста, али и могућег умањења у зависности од више фактора. Тренутно, на пример, има око 4.500 миграната на тлу Србије, а доскоро их је било преко 7.000. Разлог за то је што мигранти неће да остану у Србији, већ настоје да макар и уз ризик стигну у богатије земље.

Слична ситуација је и у другим земљама западног Балкана. Зато је свака опција да се повећа број миграната који треба да остану да живе у земљама

западног Балкана у потпуној супротности са њиховим националним интересом и њиховим економским могућностима, тим пре што оне не могу рачунати на средства из ЕУ будући да нису њене чланице. Међутим, број миграната у њима је веома различит. Највећи терет сносе Србија и Македонија, док остале земље западног Балкана засад више партиципирају у бризи него у трошковима поводом избегличке кризе.

Међутим, има западнобалканских земаља попут БиХ које настоје да настану што већи број становника блискоисточних земаља на својој територији. Само у првих седам месеци 2017. у БиХ је стигло 42.257 Арапа, од којих је немали број купио земљу и тиме стекао бројна права у БиХ. Купљене површине се често мере стотинама хектара, а ужурбано се подижу и велика планска арапска насеља, рецимо у близини Илијаша. Они нису третирани као мигранти већ као пословни људи, мада је њихов број, као и интерес за куповину земље, неубичајено велик. У сваком случају неће проћи дуго, а видеће се да ли је у питању добар пословни потез или недостатак безбедносне културе и имања осећаја за стратешку визију развоја БиХ у Европи, а и које су последице тога тренда на односе међу државама и народима на западном Балкану.

Србија због своје релативне економске неразвијености и високог броја незапослених нема економски и уопште икакав други национални интерес да задржи ма какав број миграната на свом тлу, али је у име европске и људске солидарности прихватила да прими онолико колико јој максимално дозвољава њен државно-домаћински капацитет.

Чињеница је да мигранти који успеју да се релативно трајно ситуирају у некој земљи, могу временом услед бројчаног пораста и малих могућности за запошљавање, непознавања језика земље-домаћина и сл. постати не само масовно криминализована групација, већ и неформални политички фактор који тежи да утиче на спољнополитичка збивања и оријентацију земље домаћина, чак и тако што ће је плашити терористичким чиновима и насилним протестима. Мора се при том имати у виду да су већина мушкараца-миграната који долазе из земаља у којима се ратује, као што су Сирија, Ирак и Авганистан, а који су у старости од средњошколског доба па навише, врло вероватно на неки начин учествовали у оружаним сукобима и да сви знају да рукују оружјем. На том подручју је било много оружаних, терористичких и паравојних групација које су поражене и чији су се чланови, у немогућности да се прикључе некој другој као непријатељској опцији, одлучили да мигрирају сами или са породицама. Они представљају посебно ризичну подгрупу миграната и не могу се као такви лако идентификовати кроз уобичајене процедуре предвиђене за пријем миграната, већ само путем врло темељних интервјуа или преко сарадника у редовима миграната. Један број њих је и идентификован са наше стране као такав (19 лица), са чим су упознате и земље које су посебно угрожене од тероризма. Са друге стране и велике земље које су терористима примарна мета дају свој допринос у сарадњи, те је тако ове године Србији достављен списак од преко стотину миграната који су повезани са терористима, а пролазе као мигранти балканском рутом. То ипак није довољан разлог да се Србија и друге западнобалканске државе не понашају према мигрантима онако како то нала-

жу хуманост и међународна правила, и да даље настоје да потврде релевантан ниво културе безбедности који их читује као демократске земље.

Актуелно стање у Европи и у земљама „балканске руте”

Услед споразума ЕУ, тачније Немачке, са Турском о затварању „балканске руте” видан је тренд опадања миграционог тока на овом правцу. У трећем тромесечју 2016. (август - октобар) месечно је одустајало од преласка границе око 4.000 миграната месечно, односно око 140 дневно, а у новембру 2016. тај број је износио око 3.000, да би у следећим месецима спао на око 700 месечно, и у јулу 2017. био сведен на десетак одустајања дневно.

Мигранти су се након затварања копнене руте преко Балкана масовно преусмерили на водени пут до Европе, углавном преко Италије (80%), а мање преко Грчке, Кипра, Шпаније и Португала.

При том су се на пут преко Италије усмерили не само афрички мигранти (углавном из Нигерије и Еритреје), већ и они са Блиског Истока, али не више преко пренакрцаног италијанског острва Лампедуза, већ првенствено преко Сицилије. Док је у 2015. у Италију стигло 154.000 миграната, већ у првој половини 2016. тај број је износио 144.000, а УНЦХР процењује да 220.000 миграната може доћи у Италију у 2017¹⁴. Већину њих чине економски мигранти. Око 90% миграната и даље стиже у Италију са либијских обала, мада се стално повећава и број оних који крећу из Египта. Због тога расте и притисак миграната на француску границу па француска полиција користи дроне и дресиране псе како би зауставила све масовније илегалне преласке миграната преко италијанско-француске границе.

Ипак, вести и политичке изјаве о апсолутном заустављању мигрантског тока кроз Балкан и потпуном гашењу те руте су претеране. Подаци говоре да и даље већина миграната стиже у Немачку управо преко „балканске руте”, иако у мањем броју. Њихов број се уз то редовно повећава са побољшањем временских прилика. Тако је само од средине јуна до средине јула 2017. забележено 4.546 покушаја илегалног уласка миграната у Немачку, док је рецимо број илегалних покушаја уласка у Немачку из Аустрије за првих шест месеци 2017. износио 8.342, из Швајцарске 3.249, а из Чешке 1.867. Од тога грађани афричких земаља који долазе морском рутом преко Средоземља и Италије чине тек 24% од тог броја, а 76% њих, углавном Сиријци, Авганистанци и Ирачани, и даље долази „балканском рутом”.

Само у првих шест месеци 2017. број лица која су ушла у Немачку са намером подношења захтева за азил досегао је према подацима немачког министарства унутрашњих послова број од 90.000. У Аустрији је, према писању бечког листа „Стандард”, у истом периоду азил затражило 12.490 особа, од којих велику већину чине Сиријци и Авганистанци, што све заједно упућује на закључак да „балканска рута” још увек није затворена, и да ће бити неопходно

¹⁴ Migrant arrivals to Italy top concern now, *New Europe*, 16-22 October, 2016

и даље се интензивно бавити проблемом легалних и нелегалних миграција, те у циљу успешног реаговања стално предузимати адекватне мере.

Разлози за прихватање, односно неприхватање избеглица из неких земаља не могу се свести само на присутност конфликта у срединама из којих мигрирају. Неспорно је да су мигранти из неких земаља пожељнији због вишег нивоа образовања који поседују, што значи да су могуће кориснији новој средини и да ће се лакше у њу интегрисати. Рецимо, у Сирији је 2009. године на 10.000 становника долазило 14,3 лекара опште праксе и 8,7 дипломираних стоматолога, а то се одразило и у структури избеглица из Сирије који су у протекле две године дошли у Европу.¹⁵ Избеглице из Сирије углавном нико не враћа, а нарочито бивају радо прихваћене у Немачкој, док кроз Србију Сиријци више скоро и не пролазе. Од 4.500 миграната колико их је тренутно у Србији огромну већину сада чине Авганистанци.

Немачка покушава да реши проблем миграција не само селекцијом миграната на свом тлу и заустављањем копнене руте која је заправо била мигрантски пут ка Немачкој, већ и стратешки, тако што настоји да смањи покретање миграција у оним афричким и азијским земљама из којих мигранти највише пристижу у Немачку или теже том циљу. Немачко председавање групом Г20 у 2017. је потпуно подређено том задатку, а приоритет ће бити заустављање миграција из афричких земаља тако што ће им се помоћи да убрзано постигну довољан економски раст како би становништво остајало код куће, затим тако што би се разним мерама помогло да се разреше политички хаоси у Либији и другим земљама који производе миграције и што би се разним мерама утицало да се измени култура младих нараштаја у Африци која на високо вредносно место ставља живот у Немачкој и другим развијеним европским земљама, а потпуно одбацује перспективу живљења у сопственој средини¹⁶.

Треба имати у виду да са пропашћу „Исламске државе” и повећањем изгледа за нормализацију живота у Сирији долази до повећања повратка миграната у ту земљу, мада углавном из околних земаља. Према подацима тела УН надлежних за миграције, само у првој половини 2017. се од пет милиона сиријских избеглица који се налазе у земљама Блиског истока кућама вратило њих 440.000 и тај тренд се наставља. Од тог броја 35.000 је дошло из земаља које се непосредно граниче са Сиријом.

Ирегуларна миграција – актуелна ситуација у Србији¹⁷

Према званичним подацима Републике Србије за само годину дана од стварања Здружених снага војске и полиције Србије, јачине 7.000 лица, спречено је 20.000 илегалних прелазака границе Србије према Македонији и

¹⁵ Prema: „Viele Flüchtlinge aus Syrien sind Ärzte”, *Die Welt*, 2. Mai 2016, s. 1

¹⁶ Merkel looks to Africa, *New Europe*, 16-22 Oktober, 2016, p. 18

¹⁷ Овај део рада је базиран на Информацији о ирегуларној миграцији Управе граничне полиције МУП Р Србије, од 20.03.2017. године и на отвореним документима других безбедносних институција Р Србије које се баве проблемом миграција.

Бугарској. Поред тога, због промене тактике илегалног уласка миграната у Србију, формиран је и „Сектор Г” у рашко-полимској области и до 30 јуна 2017. спречено је више од 150 нелегалних прелазака на том делу државне границе.

Нема сумње да је уз полицију и војска Србије дала и да ће у будућности давати огроман допринос безбедности наше земље и региона на том плану. Ипак, треба јој помоћи да кадровски и технички ојача како би успешно одговорила на највеће могуће безбедносне изазове у региону. Постојање садашњих и могуће отварање нових илегалних миграционих рута захтева већи број војника ради што успешнијег покривања границе.

Од затварања тзв „Балканске руте” 08.03.2016. године на територији Р Србије је остао одређени број миграната, који немају могућност одласка у државу дестинације, имајући у виду мере предузете од стране суседних држава, првенствено Мађарске. Мађарски погранични органи поново су смањили број лица које дневно могу да приме и које стављају у процедуру за добијање азила (сада је то само по пет на дан на обе зоне), што такође ствара већи притисак и претњу за безбедност.

Мађарски државни органи на нашу територију дневно врате углавном много више лица него што су примили. (од 05.07.2016.године мађарска страна је вратила укупно 7.842 лица).

У периоду од 01.01. до 19.03.2017. године, на територији Републике Србије регистрована су **1.944 илегална** мигранта, од којих је **1.465** изразило намеру за тражењем азила, док је против **479** поднета прекршајна пријава због незаконитог преласка државне границе.

У покушају незаконитог преласка државне границе, ухваћено је **688** лица, од чега највећи број у покушају изласка са територије Републике Србије, на граници са Хрватском (400) и Мађарском (166), док је на граници са Румунијом ухваћено 40 лица.

На улазу у Републику Србију активности здружених снага војске и полиције усмерене су на одвраћање миграната од уласка на територију Србије, те је у периоду од 01.01. до 19.03.2017. године спречено 1.657 покушаја илегалних улазака од чега највише на граници са Бугарском (883, односно 53%) и Македонијом (774, односно 47%).

У извештајном периоду поднета је **31** кривична пријава због извршеног кривичног дела Недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи из чл. 350 КЗ РС против **47** учинилаца због покушаја кријумчарења **571** лица.

Дана 19.03.2017, према расположивим подацима, на територији Србије налазило се **7.608** лица, од чега се у редовним центрима 2.419 лица, а у привременим 4.232 лица. На транзитним каппијама Хоргош и Келебија налази се 31 лице, док је у Прихватилишту за странце било смештено 31 лице.

Све већа нервоза међу мигрантима због „заглављености” на рути и због виших цена које кријумчари траже за пребацивање, повећава вероватноћу будућих насилничких реакција миграната против превентивних мера које званични органи предузимају. Регистровано је насилничко и агресивно понашање

како миграната, тако и кријумчара људи према органима обезбеђења државне границе, са трендом да бива све насилније.

Законодавне измене у области азила и миграција које планира Р. Србија и које су у току

Нацрт Закона о азилу и привременој заштити је урађен и спреман за усвајање. На наведени Нацрт Европска комисија је дала позитивно мишљење у септембру месецу. Надлежна министарства су доставила своја мишљења и коментаре, као и невладине и међународне организације које се баве питањема из области азила.

Нацрт Закона о странцима је урађен и у децембру 2016. године прослеђен Европској комисији на мишљење. Почетком фебруара 2017. године, прослеђен је Секретаријату Министарства унутрашњих послова ради спровођења даље законодавне процедуре.

Израђен је и нацрт Закона о граничној контроли и послат Дирекцији полиције на мишљење.

У вези измена закона, Управа граничне полиције је у циљу потпуног усклађивања са Директивама Савета Европе иницирала измене члана 350 „Недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи” Кривичног законика Републике Србије у смислу повећања законског минимума казне, онемогућавања ублажавања казне и увођења кумулативног кажњавања (казном затвора и новчаном казном).

Усвојеним Законом о изменама и допунама Кривичног законика Р. Србије у измењеном и допуњеном члану 350. истог законика, измене се односе само на поштравање казнене политике, односно предвиђених казни затвора, тако да се за учињено кривично дело не може изрећи условна осуда, што није у потпуности усклађено са Директивом Савета 2002/90/ЕЗ од 28.11.2002. године.

Изменама Кривичног законика од 24. новембра 2016. године поштррене су само казне за кријумчарење људи и надлежност за теже облике је сада на Вишем суду. Казне се примењују од 01. јуна 2017. године, када измене и допуне ступају на снагу.

Стање на граници Србије са Мађарском

У периоду од 01.01. до 19.03.2017. године, на државној граници са Мађарском, у покушају незаконитог преласка државне границе спречено је 166 лица.

Стање безбедности је у сложено и комплексно. Географски положај дела границе који чини границу са Европском унијом додатно отежава послове на очувању безбедности. Основна и највећа претња за безбедност државне границе са Мађарском је ирегуларна миграција. Велики притисак миграната из маља афро-азијског комплекса који је затварањем тзв. „балканске руте” и подизањем жичане оgrade у Мађарској на кратко ослабио, сада је поново велика претња за безбедност овог дела државне границе. И даље је структура илегал-

них миграната иста, тј. и даље се ради о страним држављанима, који бежећи од сиромаштва, немаштине и ратних дејстава покушавају да на илегалан начин стигну до земаља западне Европе. На том путу једна од најфреквентнијих рута јесте преко целе територије Р Србије, ауто-путем Е-75 до града Суботице, након чега се мигранти крећу разним правцима преко државне границе у Мађарску. Променом мађарског законодавства, односно ступањем на снагу новог Закона о граници од 05.07.2016. године, сва лица ухваћена у дубини од 8 км на територији Мађарске, по хитном поступку се враћају на мале капије дуж државне границе према Р Србији, након чега се упућују у транзит зоне у близини ГП Келебија и ГП Хоргош. Ова промена довела је до усложњавања ситуације на нашој страни границе, где сада имамо груписање већег броја миграната који се практично још увек налазе на мађарској територији или се неконтролисано крећу на самој граничној линији, што у великој мери компликује рад наших граничних патрола, и што је највећи ризик и претња за овај део државне границе.

Илегални преласци на граничним прелазима употребом туђих или фалсификованих докумената у претходних неколико месеци представљали су веома заступљен модус за илегалне мигранте, али и за наше држављане са АП КиМ. Откривен је велики број фалсификованих италијанских и француских виза налепљених у путне исправе самопроглашене и непризнате Републике Косово.

Такође, један од модуса илегалног преласка је скривање у товарном делу теретних моторних возила у које мигранти углавном улазе на паркинзима бензинских пумпи где возачи ноћу одмарају, или у тзв. међупростору на делу пута од наше до мађарске стране. Један од начина покушаја илегалног преласка државне границе од стране ирегуларних миграната је и улазак у теретне вагоне и цистерне возова који саобраћају на релацији Београд-Будимпешта.

Политика коју спроводи Влада Мађарске и законодавство које у великој мери ограничава улазак миграната-тражиоца азила на њихову територију, довела је до тога да ми данас имамо свакодневно присуство одређеног броја лица у непосредној близини граничних прелаза Келебија и Хоргош (транзит зоне). Екстремни временски услови у току месеца јануара 2017. године, утицали су да се број лица у транзит зонама смањи, што не значи да мањи број миграната борави у нашој зони одговорности, већ да један број тих лица дуже борави у прихватном центру у Суботици. Један број миграната борави и у напуштеним објектима и салашима дуж граничне линије и у дубини територије. Мађарски погранични органи поново су смањили број лица које дневно могу да приме и које стављају у процедуру за добијање азила (сада је то само по пет лица на дан на обе зоне), што такође ствара већи притисак и претњу за безбедност.

Такође, 07. марта 2017. године мађарска влада је усвојила измене Закона о азилу и допунила процедуре у случају „кризне ситуације због масовног усељавања”. Када постоји такво правно стање, захтев за азил се може предати само лично надлежним органима и то искључиво у транзитној зони на граници. По предаји захтева, подносилац мора у зони да сачека правоснажну одлу-

ку, а за то време транзитну зону може да напусти само у правцу изласка из земље, што значи само у правцу Србије. Азилантски поступак је убрзан, рок за жалбу је три дана, као и рок за одлучивање по жалби (три дана). Уколико се жалба правоснажно одбије, тражилац азила мора да напусти транзитну зону, нема могућности за додатни правни лек. Изменама са проширене могућности проглашења „кризне ситуације због масовног усељавања”, тако да се кризна ситуација може прогласити у свим случајевима када наступе околности које угрожавају заштиту шенгенске границе Мађарске. У случају проглашења кризне ситуације, полиција може било где на територији земље да заустави странце који су ту бесправно и врати их ван оgrade, осим у случају постојања сумње да је извршено кривично дело. Изменама је прописано да и малолетници без пратиоца, узраста од 14 до 18 године, буду смештени у транзитним зонама, за време азилантског поступка, док ће деца без пратиоца млађа од 14 година и даље бити смештена у институцијама за заштиту деце.

Законодавство које спроводи Влада Мађарске, груписање војске, полиције и радикалне мере на заштити државне границе са Р Србијом, које су почеле подизањем жичане оgrade у великој мери су утицале и на безбедносну ситуацију на нашој страни границе. Враћање свих лица која МПО затекну на својој територији у дубини од 8 км, на помоћним капијама, резултирало је преусмеравањем и груписањем великог броја лица у близини подручја граничних прелаза, у транзит зонама, као и дуж граничне линије.

Присутна је појава све већег броја случајева употребе прекомерне силе од стране мађарских пограничних органа према мигрантима, а након сазнања о таквим случајевима, од стране Регионалног центра граничне полиције према Мађарској заказивани су контакти са мађарским пограничним органима на којима су исти упознати са догађајима у циљу провере навода изјава миграната и евентуално предузимања даљих мера. Представници мађарских власти су изјављивали да ће испитати сваки појединачан случај и да ће након тога обавестити српску страну о утврђеним чињеницама и предузетим мерама али до сада није добијена ни једна званична потврда мађарске стране о томе да су се догађаји догодили и шта је са њихове стране утврђено. Имајући у виду да мађарски погранични органи до сада нису предузели мере на расветљавању наведених случајева и утврђивању одговорности службених лица или да ми као држава нисмо о томе обавештени, са наше стране покренута је иницијатива и предложено је да се о наведеним случајевима обавести мађарска страна дипломатским путем преко Министарства спољних послова Р. Србије.

Уочена је још једна појава која се односи на рад мађарских пограничних органа, а то је све чешће снажно осветљавање наше територије и патрола граничне полиције које обављају своје послове и задатке у близини граничне линије (оgrade). У вези са тим, упућено је писмо председнику мађарске делегације Локалне мешовите комисије за сектор 5. са обавештењем о наведеној појави.

У вези предлога за унапређење сарадње, предложено је интензивирање сарадње преко Сталне ударне групе за сузбијање кријумчарења људи и евентуално формирање Заједничких истражних тимова.

Стање на граници Србије према Бугарској

Као резултат предузетих превентивних мера здружених снага војске и полиције, на овом делу државне границе, у периоду од 01.01. до 19.03.2017.године, спречено је 883 покушаја илегалних улазака на територију Републике Србије.

Државна граница према Бугарској и даље је под притиском ирегуларне миграције због чега је појачана превентивна активност здружених снага војске и полиције Р Србије, као и тимова иностраних полицијских службеника Мађарске, Словачке и Чешке који пружају подршку у обезбеђењу државне границе.

Највећи број ирегуларних миграната који су спречени у покушају незаконитог преласка државне границе са територије Бугарске на територију Србије, кретали су се углавном пешице у мањим или већим групама. Групе су углавном до 10-так људи али било је и већих које су имале више и од 30 лица. У Р Србију се углавном кријумчаре лица која се налазе у прихватним центрима у Р Бугарској и која поседују папире издате од државних органа Бугарске.

Према подацима бугарских граничних органа, стање на бугарско-грчкој и бугарско-румунској граници је стабилно, као и на бугарско-турској граници где су појачане активности како бугарских, тако и турских органа безбедности на контроли и обезбеђењу границе. На том делу границе постоји жичана ограда, а поред полиције ангажована је и војска Бугарске, као и снаге Фронтекса.

Током једне седмице у марту (06.03.-12.03.2017.године) 77 миграната је ушло из Турске у Бугарску, што указује на појачање притиска имајући у виду да је претходних недеља регистрован значајно мањи број миграната. Мигранти су били опремљени мобилним телефонима са ГПС-ом које користе за долазак на договорено место у Бугарској, где их преузимају бугарски кријумчари и пребацују до Софије и даље до Србије.

Почевши од 24.09.2016. године, отпочеле су активности на организовању и реализацији „специјалне мере бр. 2” ради пружања подршке Републици Србији у циљу побољшања управљања границом са Републиком Бугарском у контексту европске миграционе кризе, имплементацијом пројекта под називом „Посебна мера подршке Републици Србији у циљу побољшања пограничног управљања у контексту европске миграционе кризе”. Реализација мере у надлежности је ИОМ, Делегације Европске уније у Републици Србији и Генералног директората за политику суседства и преговоре о проширењу Европске уније и органа власти Републике Србије.

Ангажовање страних и домаћих полицијских службеника, на спровођењу активности предвиђене пројектом-специјалном мером на српско-бугарској државној граници почело је од 24.10.2016. године. Спровођење мере подразумева ангажовање 100 полицијских службеника и то 50 из држава чланица Европске уније и 50 из састава Министарства унутрашњих послова Републике Србије.

Сходно извршеним анализама ризика, додатно ангажовање полицијских службеника из држава чланица Европске уније и Управе граничне полиције,

Министарства унутрашњих послова Републике Србије тренутно је предвиђено на подручју Неготина, Зајечара и Пирота, у зонама одговорности Станица граничне полиције Мокрање, Зајечар, Пирот и Градина, Регионалног центра граничне полиције према Републици Бугарској.

У периоду од 24.10.2016. године до 14.03.2017. године: ангажовано је укупно 477 страних и домаћих полицијских службеника, од чега је 220 страних и 257 домаћих, остварено је 1395 патролних делатности и 80 осматрачких са 863 примењена овлашћења, откривено је 190 илегалних миграната, поднето је 8 прекршајних пријава, сачињено је 7 службених белешки које се односе на лица из криминогене средине која су уочена уз граничну линију или загранично подручје и откривена су 3 кривична дела са 6 починилаца кривичних дела (1 КД из члана 350 КЗ РС „недозвољени прелаз државне границе и кријумчарење људи” и 2 кривична дела из члана 355 КЗ РС „Фалсификовање исправа”).

У досадашњем периоду, у реализацији активности предвиђених специјалном мером, учешће су узели полицијски службеници из Мађарске, Словачке, Чешке, Словеније, Аустрије и Француске.

Такође, додатно ангажовање у наведеним активностима узели су полицијски службеници из Регионалних центара граничне полиције према Црној Гори, Босни и Херцеговини, Хрватској, Румунији-Север и Станице граничне полиције Београд.

Стање на граници Србије према Македонији

Као резултат предузетих превентивних мера здружених снага војске и полиције, на овом делу државне границе, у периоду од 01.01. до 19.03.2017. године, спречена су 774 покушаја илегалног уласка на територију Републике Србије.

На стање безбедности има утицај сложена безбедносно – политичка ситуација на подручју општина Прешево и Бујановац, на територији Р Македоније (ситуација поводом парламентарних избора и постојање сазнања за присуство терористичких група у околини Скопља и у местима у близини државне границе према Р Србији и ка територији АП КиМ), као и прикривене активности припадника албанских терористичких организација на наведеним просторима. Заштита државне границе врши се уз појачано линијско обезбеђење државне границе од стране припадника Регионалног центра граничне полиције према Р Македонији и полицијских службеника који су на испомоћи, и спроводи се у садејству са припадницима ИЈП и Војске Србије. Предузимају се и мере дубинског обезбеђења.

Тренд смањеног притиска миграната на државну границу Србије из правца Македоније који је почео од средине месеца децембра 2016. године, услед јако лоших временских прилика, појачаних снага и предузимања мера на државној граници Р Македоније према Грчкој, настављен је и током месеца јануара 2017. године. Међутим, од месеца фебруара се бележи повећање броја ирегуларних миграната.

Стање на граници Србије према Хрватској

У покушају незаконитог изласка са територије Србије на територију Хрватске спречено је 400 лица. Највећи број миграната покушава да пређе границу скривен у товарним деловима теретних моторних возила. Заједничко за све случајеве је да мигранти улазе у возила док се налазе паркирана на бензинским пумпама, када се возачи налазе на паузи. У питању су углавном мигранти који су на незаконит начин ушли у Србију, допутовали до Београда, ту провели одређени период времена и упознали се са лицима која су им за одређену новчану накнаду понудила помоћ да на незаконит начин изађу из Србије. Након тога долазе до Прихватног центра у Шиду, где са кријумчарем проналазе одговарајуће возило у које би могли да се сакрију. У возило улазе на тај начин што пресеку царинску сајлу на приколици возила, уђу унутра и сакрију се међу робом коју возило превози.

У прихватним центрима у близини државне границе са Хрватском свакодневно се налази око 2.000 миграната. Отворени тип прихватних центара за смештај миграната, где мигранти имају слободу кретања, уласка и изласка из центара без обавезе јављања, утиче на променљив бројчани податак стања миграната, те указује на велику вероватноћу да исти, избегавајући редовну граничну контролу, илегално излазе из Републике Србије.

Перспективе миграционе кризе на западном Балкану

Сви чиниоци који су узроковали актуелне миграције су и даље присутни. Број становника у афричким и азијским земљама и даље расте, ратови су постали ендемска појава у тим срединама, а социјални инжењеринг поприма нове форме.

Што се Блиског истока тиче, тешко да на њему може ускоро доћи до потпуног престанка постојећих ратова, а врло су вероватни и нови. У Сирији су интереси великих сила, САД и Русије апсолутно супростављени у погледу њене будућности сем у једној тачки која се тиче сагласности о потреби искорењивања жилавог исламског екстремизма у форми тзв. „Исламске државе”. У Авганистану, ма колико САД упорно најављивале крај рата, он заправо још увек траје и како стоје ствари потрајаће, јер га потхрањује присуство страних трупа на авганистанском тлу колико и исламски екстремизам. Слична ситуација је и у Ираку. У Јемену је пак моћ Ал Каиде толика да би сутра уз мало нечије помоћи могла да заузме власт бар у једном делу државе. Ситуација у Јордану све више личи на ону у Либији, а Иран је пак стална тачка спотицања о нуклерно питање. Уз то шитски Иран се од осталих исламских земаља, а у првом реду и од Израела, доживљава као највећи могући противник са којим је рат увек могућ из принципијелних верских и из очитих безбедносних разлога. Ситуацију додатно компликује чињеница да војне снаге Ирана тренутно учествују у рату у Сирији у садејству са Русијом и Турском.

Даљи развој ситуације у вези са миграцијом у веома великој мери зависи од исхода Споразума о избеглицама који су прошле године постигли Европска

унија и Турска. Турска остаје при својим захтевима да ЕУ суспендује визни режим за држављане Турске. Европска унија би требало да донесе одлуку о увођењу безвизног режима за држављане Турске, али истовремено инсистира да Турска укине свој антитерористички закон, што Турска одбија. У сваком случају, Европска унија је искористила време да чвршће затвори границе са Турском.

Што се тиче идеје да се корени миграција сасеку на њиховом домицилном тлу Европска унија је отворено уценила афричке државе претњом да ће им ускратити новчану помоћ и укинути трговинске аранжмане уколико не задрже избеглице и не приме натраг оне који су већ прешли Медитеран. Авганистан ће према мишљењу Брисела морати да пристане на репатријацију свих избеглица којима је азил у Европи одбијен, и већ је затражено од Авганистана да прими најмање 80.000 својих држављана.

Исто је тражено и од Пакистана и Етиопије. Радикалнији корак би био захтев према приобалским државама на северу Африке да се ту изграде масовни прихватни центри за мигранте. Стиче се утисак да ће исход Споразума између ЕУ и Турске зависити од успеха договора ЕУ и афричких држава.

У случају неуспеха споразума између ЕУ и Турске, постоји могућност да Турска отвори границе и пусти ка Европи три милиона избеглица колико се сада налази у Турској. Међутим, то је за сада само претпоставка са којом се мора рачунати.

Без обзира на исход споразума између ЕУ и Турске, имајући у виду број миграната који се тренутно налазе на територији Грчке, као и готово занемарљив број миграната враћених Турској, са побољшањем временских услова, треба очекивати јачи притисак миграционог тока на границе Србије, а првенствено са територије Бугарске и Македоније. Уз то, Европска унија намерава да 2017. интензивира враћање свих лица која нису добила азил у ЕУ. Та лица треба да буду упућена у Грчку одакле треба да буду пребачена у Турску. Међутим, знајући ситуацију у односима између Грчке и Турске, а посебно њихову лошу досадашњу сарадњу у погледу миграната, за очекивати је да се велики број тих лица задржи на простору од Грчке до Србије, са намером да се илегално врати у неку од земаља Западне Европе, што ће с обиром на профил лица која нису добила азил повећати безбедносне ризике на западном Балкану.

Са друге стране, могуће заостравање америчко-руских односа у погледу Сирије и интензивирање сукоба не само са намером да се уништи тзв. „Исламска држава”, већ и они који подржавају супротне политичке опције, врло вероватно ће довести до масовног прилива терориста из оних сиријских градова који буду били обухваћени оружаним активностима, али и бораца других фракција који ће се склањати у Турску. Тако се може догодити да до краја ове године, па чак и раније имамо у простору од турско-сиријске границе па све до српско-мађарске и српско-хрватске границе један простор у коме ће сем великог броја миграната бити присутан и немали број опасних лица. Посебно опасни ће бити добровољци из европских земаља који су својевремено отишли да се боре за циљеве цихадизма, а који се сада услед све већих пораза тзв. „Ис-

ламске државе” и „Ал Нусра фронта” све више враћају у матичне земље са жељом да се свете Европи за рушење њиховог сна о калифату.

Хаотична ситуација која би могла тим поводом, пре свега због разних ситуација на границама да настане у земљама западног Балкана лако би могла довести до регионалног конфликта.

Уколико дође до масовног прилива миграната на државној граници Р Србије из правца Македоније и Бугарске, држава Србија ће свакако предузети све неопходне мере на спречавању илегалних прелазака, а по потреби за лица која се затекну на територији Р Србије организоваће се прихват, регистрација и упућивање тих лица у одговарајуће установе (прихватни центри, центри за азил и Прихватилиште за странце), и настојати да се у највећој могућој мери придржава свих прописа ЕУ и договора са земљама у региону западног Балкана и шире.

Могуће су нове руте кретања миграната. Од почетка 2017. године, регистровани су покушаји промене руте на излазу из Републике Србије и то према Румунији где је до сада 40 лица ухваћено у покушају незаконитог изласка са територије Србије.

У периоду од 22.02. до 28.02.2017. године, регистровано је више догађаја који могу указивати на покушај измештања миграторне руте ка БиХ, као излазној тачки. За само 6 дана, 45 лица је откривено или је успело да пређе из Србије у БиХ, а сви догађаји су регистровани на подручју око граничног прелазка Сремска Рача (Рача са босанске стране). Након овог периода нису регистровани илегални преласци на овом делу државне границе.

Имајући у виду мере које су увели мађарски државни органи, као и појачање обезбеђења граница Хрватска-Словенија и Словенија-Аустрија, излазне тачке ма Мађарској и ка Хрватској биће и даље тешко проходне за незаконите преласке државне границе, али се може очекивати појачан притисак на хрватској граници. Регистровани покушаји прелазака границе са БиХ и Румунијом, указују на могућност активирања ових делова границе као излазних тачака са територије Републике Србије.

Не треба очекивати смањење притиска на границама са Бугарском и Македонијом, имајући у виду дешавања у Грчкој. Могуће је интензивирање притиска на граници са Црном Гором, као и појачан улазак лица преко административне линије, односно са територије АП КиМ.

Будући да је у националном интересу Србије да се мигранти у њој дуже не задржавају она би требало да следи логику UNHCR-а који се залаже да се тријажа избеглица врши у Турској и Грчкој, а да се одабрани мигранти потом директно релоцирају из тих земаља у земље Западне Европе. На тај начин би Србија била потпуно заобиђена и поштеђена од свих невоља које са собом доноси мигрантски талас.

Логика и предлог ЕУ су другачији и Србија је због свог настојања да постане чланица ЕУ принуђена да ипак следи европска решења. Стога се је услед немогућности да избегнемо миграције у потпуности потребно припремити за будућност са што мање проблема на том плану. Оно што свакако нас чека јесте

даља изградња правила и споразума на регионалном нивоу и потом што хитније усвајање међудржавних споразума којима би се колико-толико релаксирала напетост међу суседима и створио регионални поредак ствари кад су у питању миграције, што би без сумње смањило и унутрашње социјалне тензије у свакој од тих држава. Такође је неопходно у складу са европским препорукама ради превенције тероризма повећати број оперативаца у службама безбедности, као и створити и стално ојачавати сарадничку мрежу у миграционој популацији која се задржава или трајно остаје на нашем тлу.

Закључак

Анализом садржаја и коришћењем статистичких метода да се утврдити читав низ озбиљних политичких и друговрсних аномалија које су се поводом миграција појавиле у многим земљама ЕУ. Такође је очигледна закаснела реакција институција ЕУ на изазове које су миграције донеле са собом, као што је и видан покушај ЕУ да проблем миграција углавном решава новцем што се већ сада показује као инсуфицијентан приступ. Несумњиво је да постоје бројне димензије миграција које их претварају у све већи безбедносни изазов, а посебно за земље западног Балкана.

Највећи безбедносни ризик и даље представља убацивање екстремних и терористичких група и појединаца у оквиру мигрантских група, затим кријумчарење илегалних миграната од стране организованих криминалних група, могућа појава епидемија заразних болести, инциденти са снагама безбедности и локалним становништвом, пораст стопе криминала, неуспела интеграција оних који остају, вероватноћа да ће пораст исламистичког екстремизма бити праћен порастом десничарског екстремизма.

Поред тога, специфичност рефлектовања мигрантске кризе на западном Балкану је у томе што она повећава могућност избијања регионалних конфликта.

Поред свих аномалија које су се поводом мигрантске кризе збивале протеклих пар година у Европи можда би највећа од свих била та да западнобалканске као најсиромашније земље Европе, у које спада и Србија, које због релативне економске неразвијености и високог броја незапослених немају никакав економски или било који други интерес да задрже изванредан број миграната на свом тлу нити да сnose трошкове миграционог транзита, сnose велики део финансијског терета миграција.

У погледу утврђивања времена трајања актуелних миграција, као и вероватноће њиховог понављања миграција у скорој будућности, да се закључити на основу увида у рецентну грађу о жариштима демографских експлозија и ратова на Блиском Истоку и Африци, као и на основу анализе разлога за миграције и научно заснованих процена о њиховој вероватној масовности и интензитету, да је демографска експлозија на Блиском истоку и Африци у даљем брзом порасту, да је конфликтни потенцијал Блиског Истока и Африке још увек веома велики и да сем малих шанси за смиривање постојећих кризних жаришта постоји и висок степен вероватноће да ће бити у скорој будућности

отворена и нека нова, и то не само због нафте и верског екстремизма, него и због несташице других ресурса попут воде, што све заједно узев имплицира појаву нових и све већих миграционих таласа услед високог прираштаја становништва у ратом захваћеним подручјима и могућности социјалног инжењеринга у домену миграција. Правац тих нових као и садашњих миграција биће и даље развијене земље Европе, већ из разлога поморског и континенталног граничења Европе са Африком и Блиским истоком огромном дужином, због богатства и социјалне уређености Европе, као и чињенице да се аутохтоно становништво Европе смањује великом брзином (у повећању броја становника у 2014. години, природни прираштај у Европи је износио само 14,5 %, а прираштај услед прилива миграната преко 85%). Да је магнетизам Европе за мигранте далеко шири од њеног блискоисточног и афричког окружења говори податак да је сваки десети мигрант у земље ОЕЦД из Кине, а сваки четврти из Индије¹⁸.

У тим околностима Србија ће и даље остати транзитно фреквентна земља уз постепени пораст тенденције да мигранти настоје да остану и у њој, и то пре свега они којима је улаз у Европу отежан услед приписивања статуса економских миграната, пре свега с обзиром на државу из које долазе. Из тог разлога Србија мора да се већ сада интензивно припрема за такву будућност која је већ почела и да предузима мере на свим плановима како би смањила ризик од безбедносних изазова који са собом доносе миграције.

Литература:

1. Dorić, M; *Ekstremna desnica: međunarodni aspekti desničarskog ekstremizma*, Nauka i društvo Srbije, Beograd, 2014.
2. Simeunovic, D; Migration and sozioökonomische Transformation in Jugoslawien/Serbien, objavljeno u: *Migration und sozioökonomische Transformation in Südosteuropa*, Universitat Potsdam, 1997.
3. Simeunovic, D; Serbien in Europa - unter besonderer Berücksichtigung der deutsch-serbischen Beziehungen, objavljeno u: *Serben und Deutsche - Traditionen der Gemeinsamkeit gegen Feindbilder*, Collegium Europaeum Jenense, Palm & Enke, Jena und Erlangen, 2003
4. Simeunovic, D; Wie kann Serbien früher nach Europa kommen?, objavljeno u: *Bürgerbewusstsein und Demokratie in Mittel- und Osteuropa*, Tagung CEJ im November 2003 in Jena, *Schriftenreihe des Collegium Europaeum Jenense*, Band Nr. 33, Jena, 2005
5. Simeunović, D; Problem definisanja savremenog terorizma, *Srpska politička misao*, br. 3-4/ 2005, Institut za političke studije, Beograd
6. Simeunović, D; Određenje ekstremizma iz ugla teorije politike, *Srpska politička misao*, br. 2/2009, Institut za političke studije, Beograd
7. Simeunovic, D; Security Threats of Violent Islamist Extremism and Terrorism for South East Europe and Beyond; (koautorstvo sa Adamom Dolnikom), objavljeno u: *Shaping South East Europe's Security Community for the Twenty-First Century*, Edited By Sh. Cross, S. Kentera, R. Vukadinovic and R. Craig Nation, Palgrave Macmillan, 2013

¹⁸ OECD (2015), *International Migration Outlook 2015*, OECD Publishing, Paris, стр. 11.

Документи и интернет извори:

1. OECD (2015), *International Migration Outlook 2015*, OECD Publishing, Paris
2. UN, *Key trends in international migration*, Expert Group Meeting on The Post-2015 Era: Implication for the Global Research Agenda on Population Development, New York, 10 April 2015.
3. Prema: Pad broja stanovnika u Srbiji za 17 odsto do 2050, dostupno na: <http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Pad-broja-stanovnika-u-Srbiji-za-17-odsto-do-2050.lt.html> (pristupljeno 21.10. 2015.)
4. Nemački novinari „iskrivljuju” javnu sliku o izbeglicama, *Politika*, 7. avgust 2017.
5. Migrant arrivals to Italy top concern now, *New Europe*, 16-22 October, 2016
6. Merkel looks to Africa, *New Europe*, 16-22 Oktober, 2016, p. 18
7. Informacija o iregularnoj migraciji Uprave granične policije MUP R Srbije, od 20.03.2017.
8. „Viele Flüchtlinge aus Syrien sind Ärzte”, *Die Welt*, 2. Mai 2016

Migration Crisis as Security Challenge for Western Balkan Countries - State in 2017 and Perspective

Summary: In this paper, author explores the reasons for modern massive migrations from the Middle East and Africa to Europe, and determines that main causes of migrations are: demographic explosion in some parts of the world, wars and possibility of social engineering.

Based on content analysis of recent documentation, author establishes that on one hand there are unstoppable birth rates in Africa and in the Middle East, which are at the same time the poorest and the most turbulent areas of the world. At the same time, birth rates and population in Europe – the wealthiest and best governed continent, are in decline. Migrations are very encouraged by the fact that Africa, the Middle East and Europe share an extremely long continental and sea border.

Most migrants come from the Middle East because wars are more important reason for migrations than demographic explosions, and in the Middle East there is still unfinished Arabian Spring, and, even worse, the number of wars and terrorist organizations in the same area is increasing. Iraq, Syria and Afghanistan are, practically, a single battlefield.

Regarding artificial induction of the migrations, author asserts that it is a long known phenomenon. Today, it is a subversive method, mastered not only by the big, but also by many of the smaller military-intelligence systems, but its dimensions should not be overestimated.

Paper also finds a number of political and other anomalies that have arisen in many EU countries. It analyzes late reaction of the EU institutions to challenges posed by migrations. Special attention is paid to those dimensions of the migrations that turn them into security challenge.

Author determines that migrations are, to some extent, security challenge for Western Balkan, not only in terms of increased danger of human trafficking and terrorism, but also because of possible outbreak of regional conflicts. Also, Serbia, due to its relative economic underdevelopment and high unemployment does not have economic or, in general, national interest in keeping a certain number of migrants on its soil.

In the authors opinion, the irregular migrations from the Middle East and Africa to Europe using the Western Balkan route will continue fluctuating in the distant future.

Key words: migrations, causes of migrations, Middle East wars, anomalous EU reactions, Balkan route, Turkey, security challenges